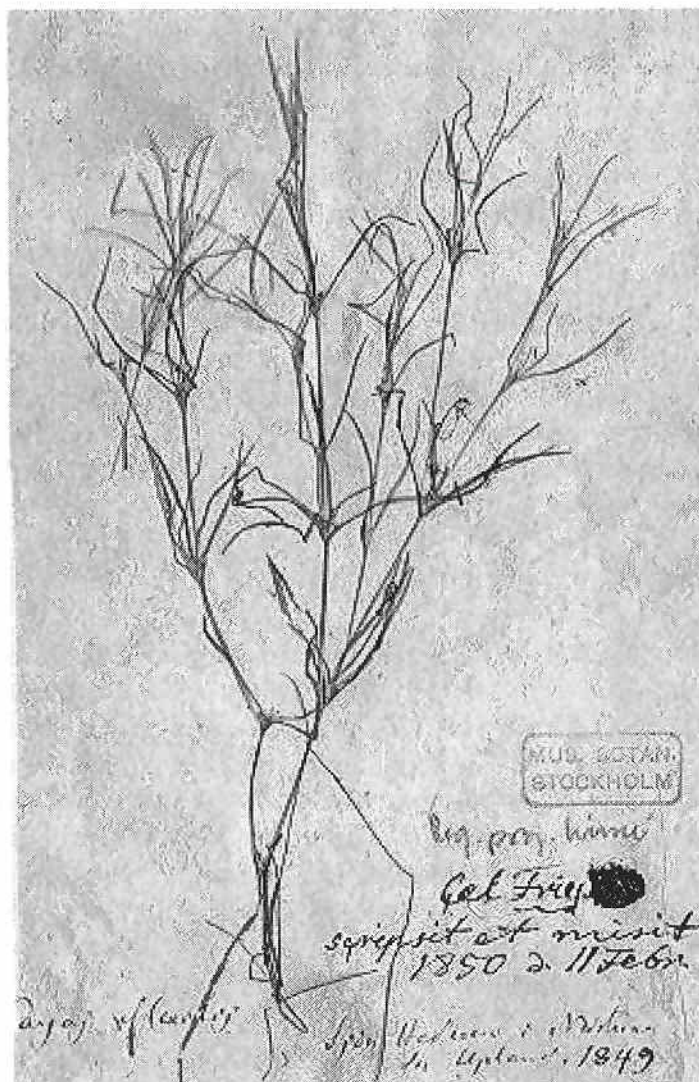

Sjönajas i Skåne 2005

(*Najas flexilis*)

Hotkategori Akut hotad (CR)

Inventering av
Kjell-Arne Olsson

Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län

Inventering av sjönajas *Najas flexilis* i Hammarsjön sommaren 2005

Sjönajas *Najas flexilis* blev funnen i den sydvästra delen av Hammarsjön 1996. Följande år på 1990-talet blev arten noterad på flera ställen i den södra delen av sjön. Någon noggrann frekvensundersökning gjordes aldrig men man uppskattade att sjönajas växte spridd och mer eller mindre rikligt i delar av sjön.

Som en del i att ta fram ett åtgärdsprogram för sjönajas var jag under tiden juni-september 2005 under sammanlagt sex dagar i Hammarsjön för att söka efter sjönajas. Då disponerade jag en av Kristianstad Vattenrikes båt (med förare) och hade oftast med botanikvänner till sällskap och hjälp. Med räfsor och vattenkikare söktes sjönajas på de dyiga bottenarna där hon tidigare setts men även på andra platser, där förutsättningarna för fynd bedömdes som goda. På den bifogade kartan finns de områden utmärkta där mera noggranna eftersök gjordes. I övrigt gjordes många slumpmässiga drag med räfsa på olika ställen i sjön när tillfälle erbjöds.

Endast inom en mycket begränsad areal i det område, där sjönajas blev funnen 1996, har återfynd gjorts. Som mest kunde omkring 10 exemplar noteras den 23 augusti som var säsongens femte inventeringsexkursion. Liksom tidigare gånger var alla individ små, de flesta bara några få centimeter höga och brunfärgade av en tät film av dy och gyttja. De individ som växte i ytterkanten av det område där sjönajas blev funnen märktes ut med hjälp av långa markeringskäppar som kördes ner i det tjocka dylagret.

Inventeringsdagarna 2005

28/6 Vattentemperatur 16,2°. Sjönajas söktes framför allt i den sydvästra och den sydöstra delen av Hammarsjön, dvs. i de områden där den tidigare blivit funnen. På de dyiga bottenarna utanför Svaneholm noterades rikligt med kransalger, i huvudsak av någon art av släktet *Nitella*. Vidare kunde bl.a. slinga *Myriophyllum* sp., ålnate *Potamogeton perfoliatus*, krusnate *P. crispus*, trubbnate *P. obtusifolius* och nålsäv *Eleocharis acicularis* noteras. Dock observerades ingen sjönajas. I den sydöstra sidan av sjön växte rikligt med krusnate, borstnate *P. pectinatus* och gräsnate *P. gramineus* tillsammans med särv *Zannichellia palustris* och mängder av *Nitella*. I Herkulesviken växte även stora mängder med kransalger tillsammans med ålnate och grovnate *P. lucens*. Ej heller i de två sistnämnda områdena stod någon sjönajas att finna.

11/7 Vattentemperatur 20,4°. Dagen ägnades huvudsakligen åt inventering utanför Svaneholm och utmed stränderna i den sydöstra delen. Efter någon timma blev så äntligen några få små exemplar av sjönajas funna på drygt knädjupt vatten. Två andra mycket glädjande fynd av vattenväxter gjordes denna dag vid Svaneholm. Förutom återfynd av styvnate *Potamogeton rutilus* gjordes det mycket oväntade fyndet av vekt braxengräs *Isoetes echinospora* (belägg i LD). Vekt braxengräs har en gång tidigare noterats från Hammarsjön då Gudrun Wideholt 1947 fann arten i Herkulesviken, Gustav Adolfs socken. Efter återfyndet av sjönajas vid Svaneholm var förhoppningarna att även återfinna den på den östra sidan stora. Flera timmars gagnlöst eftersök grusade emellertid dessa förhoppningar.

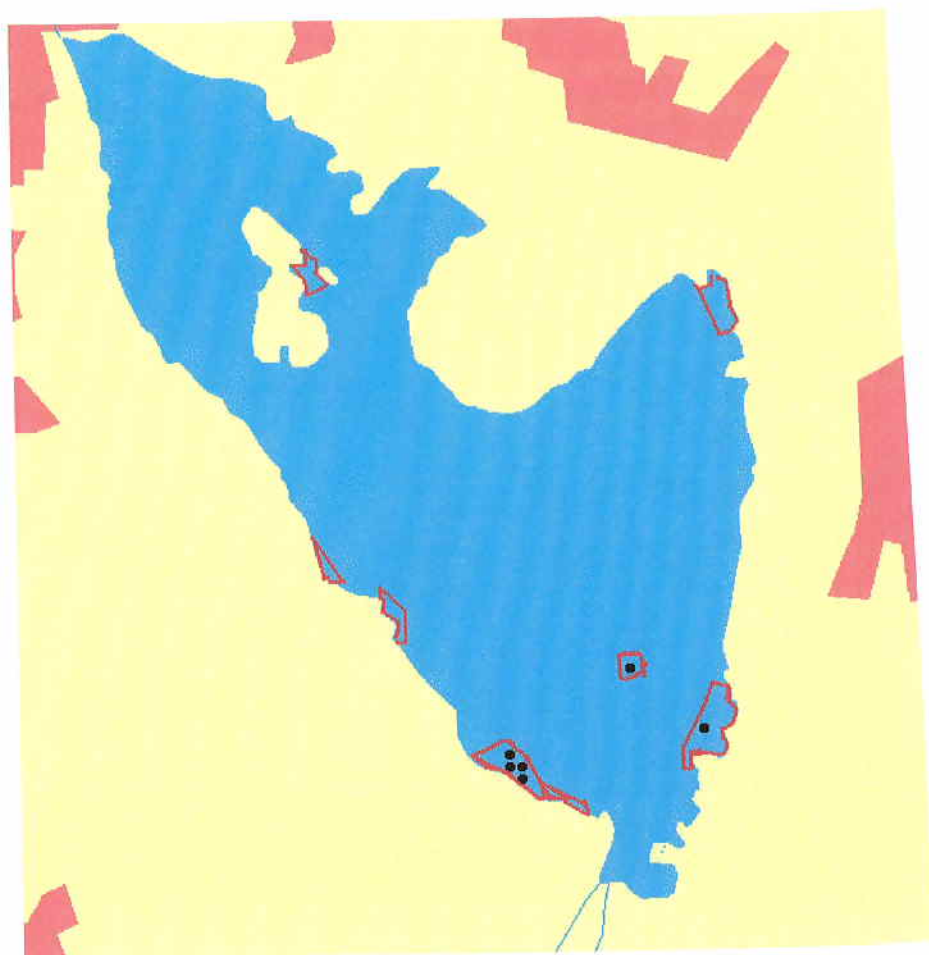
- 27/7 Vattentemperatur 16,9°. Vädret var ovanligt blåsigt och molnigt denna dag. Efter tre timmars eftersök kunde ett enda individ av sjönajas noteras vid Svaneholm. På de lovande dybottnarna drygt 100 meter söder om najaslokalen, blev ingen najas funnen med väl styvnate som bedömdes förekomma ganska rikligt här. Eftersöken på Hammarsjöns östra sida blev åter fruktlösa.
- 8/8 Vattentemperatur 17,9°. Vädret var soligt och stilla men vattenståndet relativt högt. Ca 10 exemplar av sjönajas kunde noteras inom den begränsade ytan vid Svaneholm. På bottnarna söder om Svaneholm gick det liksom förra gången inte att finna sjönajas. Utanför Björkhäll, längre norrut på Hammarsjöns västra sida liknar bottnarna den vid Svaneholm. Här fanns emellertid sparsamt med vattenväxter förutom en del krusnate och ålnate.
- 23/8 Vattentemperatur 18,8°. Vädret var molnigt och vattenståndet högt. Sjönajas blev åter funnen i omkring 10 individ vid Svaneholm. Dessa märktes ut med markeringspinnar. Den östra stranden utanför Alvåkra besöktes åter och liksom tidigare utan något fynd av sjönajas. I Herkulesviken och i området öster om Harön, med grunda dybottnar, var resultatet detsamma.
- 28/9 Ungefär en månad efter den senaste inventeringsdagen besöktes lokalen vid Svaneholm ånyo, denna gång tillsammans med personal från Länsstyrelsen. Trots att vattenståndet denna dag var ovanligt lågt och flera personer sökte efter sjönajas inom det lilla och välmarkerade området under mer än en timmes tid, stod arten inte att finna. Alla spår av den lilla vattenväxten var borta.

Erfarenheter av inventeringsdagarna

Sjönajas är en svårinventerad och svårfunnen art varför inventeringsförutsättningarna måste vara goda om resultatet ska bli optimalt. Sådana förutsättningar är exempelvis soligt väder (gott ljus), ingen blåst som virvlar upp bottendyn samt lågt vattenstånd. Under inventeringen 2005 var de förutbestämda inventeringsdagarna, styrda av tillgång på båt och båtförare, en negativ faktor. Några av dagarna var väderförhållandena sådana att inventeringsarbetet blev allvarligt lidande och resultatet alltför slumpmässigt. Vidare är eftersök (till fots) med hjälp av vattenkikare och räfsa ingen bra metod att inventera sjönajas. Trampet gör att vattnet snabbt blir grumligt av dy och räfsan är ett alltför dåligt redskap att få upp små, slanka vattenväxter till ytan. Därför måste snorkling alternativt att flyta på någon form av luftmadrass vara att föredra.

Åhus den 14 september 2006

Kjell-Arne Olsson
Evavägen 33
296 32 Åhus

Karta över Hammarsjön där de rödmarkerade områdena är de som i första hand undersöktes under inventering av sjönajas sommaren 2005. De svarta punkterna är tidigare rapporterade fynd av sjönajas 1996-1999.